

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

 Pilar Prim (1906)
Margarida Aritzeta (Universitat Rovira i Virgili)

Pilar Prim és la darrera gran novel·la de [Narcís Oller](#) i la que, des del punt de vista estètic, és la més aconseguida. Es va publicar el 1906, ara fa cent anys, després d'un procés de gestació llarg i de nombrosos dubtes de l'autor, que ell mateix explica en les seves *Memòries literàries*.

Pilar Prim continua alimentant-se (sobretot als primers capítols) dels nombrosos materials de la realitat (paisatgístics, legals, de costums) que el lector del seu temps identificava clarament i que l'actual encara pot reconèixer, perquè Narcís Oller no renuncia en cap moment a la poètica realista, a construir les seves obres a partir de l'observació del món. En aquest cas el narrador descriu acuradament el viatge a Puigcerdà, que l'autor feia habitualment amb motiu dels seus estiuueigs, i els paratges de la Cerdanya, que coneixia prou bé, així com la ciutat de Barcelona, i els conflictes legals que poden sorgir arran d'una disposició testamentària. Aquesta primera part ens pot servir encara avui dia per fer un recorregut pel territori, un viatge literari i real amb tren, observant la fisonomia dels grans plans panoràmics, de les estacions, de les concentracions industrials de les antigues colònies tèxtils, i reconèixer-hi tot d'elements paisatgístics inclosos a la novel·la que d'una manera o altra encara formen part del nostre entorn, al costat d'aquells elements que formen part dels costums d'una època reculada i que imaginarem perfectament en aquest escenari natural.

Però l'autor fa un pas més en la seva progressió per innovar la tècnica narrativa i, en concret, en la creació de personatges amb gruix psicològic; en aquest cas construeix una personalitat femenina complexa, rodona, plena de contradiccions, enfrontada amb un destí contra el qual s'haurà de revoltar si no vol esfondrar-se com a persona. El resultat és Pilar Prim, la figura d'un personatge que destaca molt per damunt de la galeria de personatges de la novel·la i que la crítica de l'època, i sobretot la més moderna, ha pogut posar al nivell de personatges com Madame Bovary o Anna Karenina. Ho és per la densitat psicològica i per l'efectivitat de la tècnica literària utilitzada, que en aquest cas incorpora el procediment que Henry James definia com a *showing* i que consisteix a narrar de manera que sembla que la novel·la es conti sola i que el lector pugui assistir directament a l'espectacle de les passions i les accions dels protagonistes sense interferències de ningú. Ho aconsegueix amb l'ús de la focalització interna fixa, que li permet treballar la psiconarració. Una psiconarració amb textura de monòleg interior en molts fragments, per reportar al lector les interioritats de Pilar Prim i de Marcial Deberga d'una manera alternada, que es debaten entre els dubtes i les passions sense que se n'assabenti ningú més del seu entorn, només els lectors. Però d'això ja en parlaré més endavant.

Des del punt de vista argumental, *Pilar Prim* és poc complexa i ofereix al lector una sola línia d'acció. El tema és el desvetllament d'una passió, els dubtes i els entrebancs amb què topa fins al seu acompliment final. Explica com una viuda encara jove, obligada per la disposició testamentària d'un marit possessiu més enllà de la mort a no casar-se mai més si no vol perdre la fortuna heretada, pot fer front a les insídies de la pròpia família, al pes de la societat, a les convencions, a la pròpia moral, per afrontar els requeriments de l'amor d'un home que, en un primer moment, ha de disputar a la seva pròpia filla. Un home que, tot s'ha de dir, és atractiu i engrescador, però absolutament dedicat al bon viure i el ben viure, sense fortuna pròpia, mentre el manté la generositat d'una tia vella folrada de diners que a la fi decideix trencar la monotonia de la seva vida i casar-se amb un vell militar caçafortunes que l'arrenca del tedi de la conveniència, deixant el nebot amb una mà a cada anca.

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

Els fets són aquests: en els primers capítols, Pilar Prim, acompanyada de la seva filla Elvira i l'Enriquet, el fill petit, que està malalt, viatgen en tren des de Barcelona a Puigcerdà, on tenen previst passar l'estiu. Al mateix compartiment viatja un home jove i atractiu, en Marcial Deberga, que de moment es fa el desmenjat. Però la coincidència en un trajecte llarg i en un espai tan reduït desvetlla la curiositat de l'un i de les altres, fins al punt que s'estableix entre ells un cert interès. Es tracta d'uns capítols bàsicament descriptius, amb poca acció, dedicats a la presentació dels personatges i la contextualització d'aquests en l'espai de la novel·la. És, com si diguéssim, una fase de tempteig, en què Marcial Deberga, l'home, mira les dues dones, es fixa en la jove i en la gran i aprecia en una i altra qualitats que no li són indiferents. Les dues dones també apamen sense vergonya, cadascuna pel seu compte, el company de viatge. I el narrador, que és omniscient, fa gala d'unes enormes qualitats descriptives quan relata amb profusió de detalls el paisatge que es desplega a la mirada des de la finestra del tren, alhora que a l'interior del compartiment tenen lloc episodis de quadre de costums entre les senyores i el servei, que viatja al mateix tren però en un altre vagó, i l'evolució íntima dels pensaments dels personatges, que com que són íntims i queden amagats de la curiositat externa, s'esplaien amb una total llibertat i fins i tot amb alguns punts de procacitat eròtica. El lector, gràcies a la meravella de la tècnica, pot compartir els secrets dels pensaments dels personatges des del primer moment.

Aquesta fase de tempteig, amb domini de l'element paisatgístic, s'allarga durant els vuit primers capítols, mentre l'acció transcorre a la Cerdanya. De mica en mica apareix una galeria de personatges, que completaran el panorama de la novel·la: l'enorme donya Pomposa, coneguda també com la viuda Roig, histriònica i exagerada com a personatge, més aviat un prototipus odiós que un personatge de carn i ossos. El seu fill Rossendo, construït esquemàticament i com a contrapunt d'altres personatges, suport de les accions que tenen per finalitat entrebancar la protagonista: del bàndol dels antagonistes, doncs, com els Ortal, els cunyats de Pilar Prim, aliats de l'Elvireta però fortament incompatibles amb la Pilar per molts motius, que s'aniran desgranant al llarg de la novel·la. Bàsicament, però, des del primer moment, podem veure que es fa una distinció entre el caràcter de Pilar Prim, aristocràtica, idealista, un xic romàntica, poc amant de les incomoditats i els entrebancs de les coses materials, i la vulgaritat del Ortal, burgesos no gens refinats, gent de fàbrica que només aprecia el valor dels diners però no té cap mena d'aristocràcia d'esperit, ambiciosos i grollers. Val a dir que l'Elvireta s'instal·la també en aquest bàndol pragmàtic, tot i que no acaba d'arrodonar-la com a personatge, i que l'altre filllet, pobrissó, és només una mena d'angelet sense suc ni bruc, un cromo.

El paisatge és el recurs per emmarcar els personatges en aquest primer bloc, però alhora té vida pròpia, és un element protagonista que serveix per a la creació de "climes", que presideixen les diverses accions, que les dominen. El paisatge és també el mirall on es reflecteixen les emocions i els sentiments dels personatges. Les imatges, les sinestèsies, el correlat objectiu, els diversos recursos poètics, són posats al servei d'un impressionisme psicològic a través del qual es va desgranant la personalitat dels personatges, sobretot de la protagonista.

Malgrat que en aquest primer moment, a la Cerdanya, en Marcial Deberga i la mare i filla Prim es retroben, el joc de la seducció vacil·la encara i s'esplaien diversos intents de possessió. A la Cerdanya es dona a conèixer la veritable personalitat d'en Deberga, assetjat per la descomunal viuda Roig, la qual va seduir un dia de tedi en el que ell qualifica la «caiguda llastimosa» i que ara defuig en la mesura que pot, per no comprometre's als ulls de les seves noves conegudes. Pilar Prim, defugint els propis sentiments, en pugna amb les pretensions de la seva pròpia filla, acaba concedint que aquell jove pot ser un bon partit per a la noia. La pretesa rivalitat culmina en una escena tensa en què la mare pot mirar fit a fit als ulls a la filla sense amagar-li (encara) res. Galanteig, jocs de

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a LletRA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

societat, escaramusses d'en Rossendo que persegueix l'Elvira, tenen lloc en aquest marc imponent que sembla construït només per poder esplaiar la grandiositat del paisatge, descrit amb traços vigorosos i una grandíssima efectivitat.

Aquesta dinàmica es manté fins que arriba a la Pilar la notícia que el seu pare, vellet i malalt, ha mort. Aquest fet ocasiona un gir argumental i un canvi de paisatge, perquè la Pilar Prim torna a Barcelona amb els seus fills. El retorn a Barcelona significa també un retorn a la realitat, perdut el clima idíl·lic que s'havia construït a la Cerdanya, en un ambient en què el paisatge servia per esplaiar emocions i sentiments i emmirallar les passions tot just apuntades dels personatges.

Un cop a Barcelona, Pilar Prim s'adona que ha perdut el darrer suport que li quedava amb la mort del seu pare. La seva filla Elvira, amb la qual (no se sap per què) no guarda mai gaire bones relacions, cau sota l'òrbita dels seus cunyats, els oncles de la noia, que l'aparten del seu costat per preparar-li un casament d'interès amb un jove acabalat de Bilbao.

Apartada la noia de la disputa pel galan, queda el terreny verge perquè la Pilar Prim es vagi enamorant d'en Deberga, malgrat ella mateixa, que de moment no ho vol admetre. Però aleshores es planteja la magnitud del problema, ja que la dona constata que no té eines ni armes per portar la direcció de la seva vida, i molt menys dels afers econòmics que deriven d'unes empreses tèxtils heretades del marit, que els cunyats estan portant a la ruïna per la seva prepotència i ineficàcia.

El nus de la novel·la presenta els conflictes de consciència de la protagonista, exposats des de la focalització interna del narrador que utilitza amb destresa el recurs de la psiconarració, alternats amb els de l'objecte del seu voler, en Marcial Deberga, que de sobte es troba també en una tessitura del tot nova a la seva vida, pel fet que s'ha de posar a treballar. De la dona pusil·lànim i un xic bleada, malaltissa a la manera romàntica, que cau en llangors i depressions per no-res, incapaç de formar part d'un món que se li mostra amb tota la seva duresa, passem, al llarg de les pàgines, a la construcció d'una nova personalitat femenina, forjada amb els dubtes, amb el dolor dels encerts i els fracassos que definitivament encara com a seus. Al llarg del relat, la protagonista compta amb un parell d'aliades valuoses, les seves amigues, i nombrosos oponents, que malden per mantenir-la com un element purament ornamental. El pla dels conflictes personals, els dubtes sentimentals, es reforça amb el pla dels conflictes materials, quan la dona ha de fer front a la seva veritable situació econòmica, quan el sentit comú i el balanç desastrós del darrer exercici econòmic de la fàbrica li diuen que no pot continuar vivint de les aparences i girada d'esquena als problemes de la vida quotidiana. A la novel·la es mostra la Barcelona de principis del s. XX, les necessitats de la indústria tèxtil obligada a fer front a la renovació tecnològica constant, a la reinversió, al dinamisme, i com són condemnats al fracàs els qui veuen les fàbriques només com un aparador per lluir una posició social benestant. La novel·la conta com finalment Pilar Prim afronta la crisi de l'empresa del seu difunt marit i de la pròpia vida i decideix, en contra del que sempre havia fet, prendre part activa en la seva resolució, la qual cosa li haurà de comportar no pocs trasbalsos, ja que haurà de lluitar contra la seva pròpia naturalesa i les seves conviccions. Del final de la novel·la, de com resol Pilar Prim la seva relació amb la família del seu marit i, sobretot, amb en Deberga, amb qui no es podrà casar si no ho vol perdre tot, com que és un element que la crítica ha mantingut en polèmica constant des de la data de la seva edició, en parlaré més endavant.

Un dels aspectes més interessants de la novel·la és la manera com l'autor se serveix dels recursos de la tècnica narrativa per explorar una sèrie de possibilitats a l'hora de descriure i narrar. Potser el recurs més evident és el del punt de vista i la focalització que utilitza la veu narrativa per situar-se en relació amb el seu relat i amb la història que conta (i, per tant, en relació amb els personatges). Fa

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

referència, doncs, dit d'una manera genèrica, a la mirada.

Al marge de la tècnica, però, la mirada és també un dels motius a través dels quals es pot resseguir una de les línies de sentit del text, a fi de poder-ne fer una interpretació lectora. Intentaré explicar-ho amb alguns exemples.

El capítol VIII marca una frontera entre les dues maneres que té el narrador d'afrontar el relat de la història. Des de l'inici fins al capítol VIII, els personatges apareixen i es mouen en relació amb uns espais oberts (el tren on arrenca el relat és un espai tancat però té obertes les finestres, a través de les quals mira el narrador pels ulls dels seus personatges i ens conta com el tren travessa un paisatge). Aquests espais, que van de Barcelona a Puigcerdà i s'esplaien per diversos indrets de la Cerdanya, actuen d'una manera impressionista en la construcció dels personatges, de manera que és en relació amb la bellesa, les incomoditats, els exotismes, la solitud o l'amplitud de la natura, que el narrador contrapunta els estats d'ànim dels personatges i trava el seu cercle de relacions i d'afectes.

Els espais, però, no són descrits pel narrador, sinó en funció dels personatges: els descriu perquè se'ls miren, perquè provoquen en ells alguna mena d'efecte.

Aquesta visió estètica clàssica (antiga) de la composició, contrasta amb la descripció del paisatge vist des del punt de vista de les llums i els efectes sobre els protagonistes, de manera totalment impressionista (si no en la composició, almenys en la tècnica).

Buscant explicacions de context, podem recordar-nos, en aquest punt, del comentari que fa Oller a les seves *Memòries literàries* de com se sent maldestre amb la llengua al costat de les grans fites descriptives, la riquesa de vocabulari de què fan gala Joaquim Ruyra o la mateixa Víctor Català. És mirant cap a l'obra d'aquests autors, a l'hora que mira el paisatge, que l'autor posa a la ploma del narrador aquesta mena de descripcions? És una hipòtesi a tenir en compte. El que és cert és que arriba un punt que la tècnica no li serveix per fer avançar l'acció de la novel·la, tal com la tenia prevista, i se'n desempallega, de manera que canvia radicalment de perspectiva narrativa i la tècnica.

En aquest punt el narrador trasllada l'acció a Barcelona, on reclou els personatges en espais tancats, dels quals es donen molt pocs detalls de descripció. La prolixitat de detalls que en els set primers capítols havia dedicat a la natura (en la qual s'emmirallaven els personatges) es torna en minuciositat a l'hora de descriure l'espai intern dels pensaments de la Pilar Prim (relat de pensaments en forma indirecta, o psiconarració, però també en forma directa, a manera de petites exploracions pel que arribarà a ser el monòleg interior). Amb aquesta tècnica el narrador contrapunta, de manera alternada (a manera de focalització interna fixa) els dubtes i neguits de la protagonista amb les accions i pensaments de l'objecte del seu desig, que no és altre que en Marcial Deberga. I va alternant els capítols que dedica a l'una i a l'altre (tal com ocorre també en una altra novel·la de referència, *Madame Bovary*, de Gustave Flaubert).

A partir del capítol VIII, doncs, els paisatges desapareixen, les llarguíssimes descripcions d'ambient i de lloc, els detalls costumistes es fan mínims, i apareix la introspecció. El narrador se situa en el mateix indret on neixen els pensaments i els dubtes dels dos protagonistes (sobretot de la Pilar Prim) i ens n'ofereix un panorama extremadament complet, de manera que el lector té la impressió d'estar-hi assistint en directe, fins al punt que de vegades li pugui semblar que pot prendre partit per coses que la protagonista no s'atreveix a decidir, sobretot perquè ella no pot tenir coneixement del que pensa en Deberga i nosaltres sí. Quan finalment s'ho diuen l'un a l'altre, el lector, que assistia

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a Lletres, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletres.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

neguitós a tant de dubte gratuït, respira alleujat.

Aquesta manera de narrar que projecta el seu centre d'interès a l'interior dels personatges és deutora sens dubte del boom de la novel·la psicològica. Oller hi emmarca perfectament *Pilar Prim*. La tècnica que fa servir és un efecte de la mirada, té a veure amb l'indret en què se situa l'autor respecte del narrador que farà servir i com el narrador mira a través dels personatges.

Però aquest recurs que sembla pura tècnica, és també un motiu temàtic al llarg de la novel·la. El narrador juga des del principi amb les mirades dels protagonistes, i el lector es pot assabentar des del principi de l'obra com els personatges fan (miren) unes coses i en realitat en pensen unes altres. El fet que els pensaments siguin secrets, fa la impressió al lector que comparteix una part d'aquest secret i el situa en un pla de privilegi respecte del que saben els personatges.

Copyright © Margarida Aritzeta. Conferència inèdita llegida dins el cicle "1906 lletres"

Tast de textos

Text

 WEB: A Internet Archive

Digitalització de la primera edició de l'obra (1906).

<https://lletres.uoc.eduhttps://archive.org/details/pilarprimnovela00ollegoog>

 WEB: A Viquitexts

Text complet de la primera edició de l'obra.

https://lletres.uoc.eduhttps://ca.wikisource.org/wiki/Pilar_Prim

 WEB: *Pilar Prim* a l'AELC

Fragments de l'obra.

http://www.escriptors.cat/autors/ollern/pagina.php?id_text=2939

Bibliografia

Bibliografia

 WEB: Què hi ha a la Biblioteca de Catalunya

http://cataleg.bnc.cat/search*cat/?searchtype=t&searcharg=Pilar+Prim&sortdropdown=-&searchscope=13&searchscope2=13&SORT=D

 WEB: Què hi ha a les biblioteques universitàries catalanes (CCUC)

http://ccuc.cbuc.cat/search*cat/X?SEARCH=Pilar+Prim+%2F+Narc%C3%ADs+Oller&SORT=D&searchscope=23

 WEB: Què hi ha a les biblioteques públiques

http://argus.biblioteques.gencat.cat/iii/encore/search/C__SPilar%20Prim__Orightresult__U1?lang=cat&suite=pearl

 WEB: Articles de Traces sobre l'obra

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a Lletra, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

http://traces.uab.cat/search?c=Traces+%3A+base+de+dades+de+llengua+i+literatura+catalanes&f=keyword&action_search=Cerca&of=hb&p=pilar+prim&rg=10&so=d&sc=1&ln=ca

Comentaris sobre l'obra

Estudis inèdits

 PDF: *Pilar Prim*. La desestabilització de l'estructura patriarcal i burgesa

Un estudi de Lluïsa Julià.

http://lletra.uoc.edu/uploads/20150707/PilarPrim__LJulia.pdf

Crítica

 WEB: Introducció a l'obra

Article de Joan Martori a *Visat*, 7 (abril 2009).

<http://www.visat.cat/traduccion-literatura-catalana/cat/articles/75/137/0/2/prosa/narcis-oller.html>

 PDF: *Pilar Prim*, novel·la feminista

Estudi de Carme Arnau amb motiu del centenari de la publicació de la novel·la. A *l'Avui. Cultura*, 22/03/2006.

<http://www.traces.uab.es/tracesbd/avui/av06508.pdf>

 PDF: Els codis socioculturals de la «viuda desheretada» a *Pilar Prim* de Narcís Oller i a *Middlemarch* de George Eliot

Estudi de Maridès Soler publicat a *Zeitschrift für Katalanistik*, 19 (2006).

http://www.romanistik.uni-freiburg.de/pusch/zfk/19/10_Soler.pdf

 WEB: Pàgina de l'AELC

Breu informació sobre la novel·la a la pàgina de l'AELC dedicada a l'autor.

http://www.escriptors.cat/autors/ollern/obra.php?id_publici=12363

Propostes didàctiques

Recursos

 WEB: Narcís Oller i la seva obra

Arguments, fragments, guia bibliogràfica i suggeriments didàctics sobre *Pilar Prim* dins una completa pàgina sobre Narcís Oller.

<http://www.xtec.cat/~jpallas/pilar.htm>

 WEB: Síntesi per capítols

Síntesi i fragments de l'obra, recollits per Ramon Fontdevila i Subirana amb la col·laboració dels alumnes de batxillerat de l'Institut Guillem Catà de Manresa.

<http://catalaalcata.blogspot.com.es/2014/10/narcis-oller-pilar-prim-sintesi-per.html>

 WEB: Literatura catalana de batxillerat

Inclou llista d'edicions, bibliografia i comentaris i recursos sobre l'obra.

<http://blocs.xtec.cat/litcatbatx/2015/06/30/pilar-prim-de-narcis-oller/>

Si vols citar aquesta pàgina...

Actualitat literària sobre *Pilar Prim* de Narcís Oller a LletrA, la literatura catalana a internet (Universitat Oberta de Catalunya)

< <https://lletra.uoc.edu/ca/obra/pilar-prim-1906> >

Viquilletra

 WEB: Activitats sobre *Pilar Prim*

Recull les activitats sobre aquesta obra elaborades pels estudiants d'ESO i Batxillerat dins el projecte Viquilletra (Departament d'Ensenyament - UOC).

http://lletra.uoc.edu/viquilletra/Pilar_Prim_de_l%27autor_Narc%C3%ADs_Oller_i_Moragas
